

nyilván külön voltára utal, amely jól egybevág az általa műkedvelőként kifejlesztett nyomda létrehozatalával.

A magyar nemzeti bibliográfia eddig a *Calendari* című kiadványt – éppen az említett bukaresti példányok elírása alapján – ugyan közölte, a Petrik-bibliográfia nyomdamutatójába azonban – részletesebb vizsgálat nélkül, így tévesen – az abban az időben Brassóban működött Seuler-féle műhely termékei közé sorolta. A mai napig tehát mindössze ennyi „szivárgott be” a magyar bibliográfiákba erről a könyvről.

Borsa Gedeonnak ezt a könyvtörténeti érdekességet tárgyaló kötete az Országos Széchényi Könyvtár és a Gondolat Kiadó „Nemzeti Téka” sorozatában jelent meg; román és német nyelvű összefoglalóval ellátva került a könyv-, művelődés- és technikatörténet iránt érdeklődők elé.

V. ECSEDY JUDIT

Benkő Ferenc: Enyedi ritkaságok. Kolozsvár, 1800. Kiss Erika és Viskolcz Noémi tanulmányaival. Szeged, 2010. Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar /A Tudástár Füzetek 1./ 99, XII l.

A *Parnassusi időtöltés* hetedik darabjaként jelent meg 1800-ban Kolozsvárt, Hochmeister Márton nyomdájában az a kis kötet, amelyben a nagyenyedi történelem, földrajz és természetrajz tanára, Benkő Ferenc (1745–1816) mutatta be a híres kollégium ritkasággyűjteményét. Az ismeretterjesztő sorozat a korban nagyon népszerű volt, és úgy tűnik, ma is az maradt, hiszen első négy darabjának hasonló kiadása a bibliofil „Amor Librorum” sorozatban látott napvilágot (*Parnassusi időtöltés...* Első–negyedik darab. Nagyszében, 1793–1794; Kolozsvár–Nagyszében, 1794; Kolozsvár, 1796. Hasonmás kiadás CSOBÁN Endre Attila kísérelő szövegével. Bp. 2010. Kossuth Kiadó, OSzK). A kis gyűjtemény hetedik kötete fotomechanikus másolatának kiadása több aktualitással bír.

Az első ilyen kortárs jelenség a gyűjtés történetének a hazai humán kutatások sorába kerü-

lése, és egy olyan fiatal, középkorú kutatói kör kialakulása, amely ezzel, illetve hasonló témákkal foglalkozik. A könyv- és a műgyűjtés európai, így magyarországi fellendülése is – méreteiben eltérő módon – a 17. században érte el azt a pontot, amikor a gyűjtőszennvedély, nem kevéssé a Föld felfedezésével párhuzamosan, a természeti ritkaságokat a szennvedély rabjainak látókörébe vonta. A másik aktualitása a hasonló megjelentetésének, hogy a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kara egy olyan kiállító helyet nyitott meg, amelyben a látogató interaktív módon is megismerheti a biológia, a fizika, az ásványtan, a földtan, az informatika és a technika érdekességeit, feltárt törvényszerűségeit. Ezt a – nem jogi értelemben – múzeumot annak vezető füzetéből ismerhetjük meg (*Tudáskapu. Az Interaktív Természetismereti Tudástár kincsei*. Szerk.: VISKOLCZ Noémi. Szeged, 2010. Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar). Ebben a füzetben Viskolcz Noémi röviden áttekinti az említett, a gyűjtés történetében bekövetkezett változás folyamatát („Természetismereti gyűjtemények Európában és Magyarországon a 16–18. században”).

Ennek a Természetismereti Tudástárnak az első kiadványa a most ismertető Benkő Ferenc-kötet, amelynek utószavában Viskolcz Noémi a szerző életrajzát foglalja össze, illetve bemutatja a nagyenyedi Református Kollégiumot, mely már az 1662. évi megalapítása utáni évtizedekben jelentős könyvtárat tudhatott magának, s a gyűjtemény fokozatosan egészült ki az oktatást segítő tárral. A tárral Kiss Erika tanulmányából ismerhetjük meg. Viskolcz Noémi írásában elkíséri Benkő Ferencet második peregrinációjára, amelynek során Budán, Bécsben, Prágában, a Saale melletti Hallében, Weimarban és Erfurtban a ‘Naturkabinét’ meglátogatása nagyban inspirálta arra, hogy hazatérve hasonló gyűjtemény kialakításával segítse annak a kollégiumnak oktató tevékenységét, amelyik a korszak Magyarországon és Erdélyben talán a legkorszerűbb intézmény volt. A kortárs szellemi áramlatok befogadásában mindenképpen élen járt.

Benkő Ferenc nem csupán azt tartotta fontosnak, hogy a gyűjtemény megismertetését és az oktató munkát összekösse, hanem azt is, hogy megteremtse egy sokak által olvasható és érthető stílusban írott, ma úgy mondanánk, ismeretterjesztő irodalmat. Ez lett a „Parnassusi időtöltés” sorozat.

Két kortárs jelenségre utalnánk még a kis kötet kapcsán: 1798-ban Batthyány Ignác hagyatékával létrejött a Batthyanaeum Gyulafehérvárt, 1802-ben Széchenyi Ferenc megalapította a Bibliotheca Regnicolarist, a majdani Magyar Nemzeti Múzeum és annak Országos Széchenyi Könyvtára alapjait. Ugyanebben az évben Teleki Sámuel Marosvásárhelyt megnyitotta a Teleki Téka kapuit, és az egy év múlva meghalt Samuel Brukenthal gyűjteményeiből alakították ki az 1817-ben megnyílt Múzeumot. Az egyetemi, kollégiumi természetrajzi táruk folyamatos gazdagítása a 18. század folyamán jelentős mértékben járult hozzá ahhoz, hogy a 19. század elején alapított múzeumok sora hangsúlyt fektetett a hasonló gyűjteményeknek a nagyközönség számára történő bemutatására.

A másik fontos jelenség Benkő könyve kapcsán az, hogy a nem is túl régen, a 18. század elején megjelent új tudományos diszciplína, a múzeumtan (museologia, museographia: 1727, Caspar Friedrich Neickel) immár magyar nyelven is alapművet tudhatott magáénak.

Egy rosszkedvű megjegyzés az ismertető végén. A 21. század elejének agyament világa, az EU nevelésügyi „újdonság” mániája, amely szinte kizárólag már létező dolgok „újszerű” elnevezését követeli azért, hogy a közpénzből a köz is részesülhessen, a kiállítóhelyet, a kiállítást, a múzeumot, a ritkaságtárat nevezeti „tudástár”-nak és „tudáskapu”-nak. Az alkotó, normális emberek kényszerből facsarják ki agyukat és ezzel nyelvünket. 2011 Magyarországnak valóságához ez is hozzátartozik. Jelzi a rossz irányvétel, és jelzi azt is, hogy vannak még emberek, akik ilyen feltételek mellett is alkotásra képesek.

MONOK ISTVÁN

Géczi János: Sajtó, kép, neveléstörténet. Veszprém–Bp. 2010. Iskolakultúra, 220 l. /Iskolakultúra-könyvek 38./

Géczi János *Sajtó, kép, neveléstörténet* című könyvében a 19–20. századi magyar neveléstudományi folyóiratokat mutatja be. A tanulmánykötet egyik novuma, hogy eddig kevés olyan tudományos írás jelent meg a neveléstudományi szakmában, amely a pedagógiai szaksajtóval foglalkozik. Géczi János ezt az űrt tölti be jelen könyvével. Második újdonsága, hogy a periodikák esetében nemcsak a közleményeket vizsgálja, hanem a sajtó hasábjain megjelenő fényképeket is. Ehhez módszerként az ikonográfiai/ikonológiai metódust használja. Az ikonográfiai/ikonológiai módszer a magyar neveléstudományban először jelenik meg könyvfórmátumban: eddig csak tanulmányokban, illetve szerkesztett könyvekben tűntek fel ilyen témájú írások. A kötet harmadik novuma az antropológiai tudás integrálása a neveléstörténeti tematikájú vizsgálódásokba.

Hogy megérthessük Géczi jelen könyvét, szélesebb kontextusba szükséges helyezni tanulmánykötetét. A tágabb értelmezési keret a magyar neveléstudományi szakma ikonográfia/ikonológia iránt érdeklődést mutató kutatócsoportjai adják. Jelenleg Magyarországon négy eltérő szellemi horizontú, többé-kevésbé rendszeres munkálkodással jellemezhető kutatói érdeklődés van. Az egyik az ELTE Neveléstudományi Intézete körül létrejövő kutatói közösség, mely tudományos csoport Németh András köré szerveződik – itt élénk érdeklődés van az iskolán belül a téma iránt, s remélhetőleg idővel megjelennek az első publikációk is. A második irányzat Mikonya Györgyhöz kapcsolható, aki szintén az ELTE Neveléstudományi Intézetéhez köthető. Sajátos munka jellemzi Kéri Katalin oktatáskutatót is. A negyedik kutatói irányzat Géczi János nevével fémjelezhető. Ez utóbbi két kutatói munka intézményesülésének helyszíne a Pécsi Tudományegyetem Neveléstudományi Intézete.